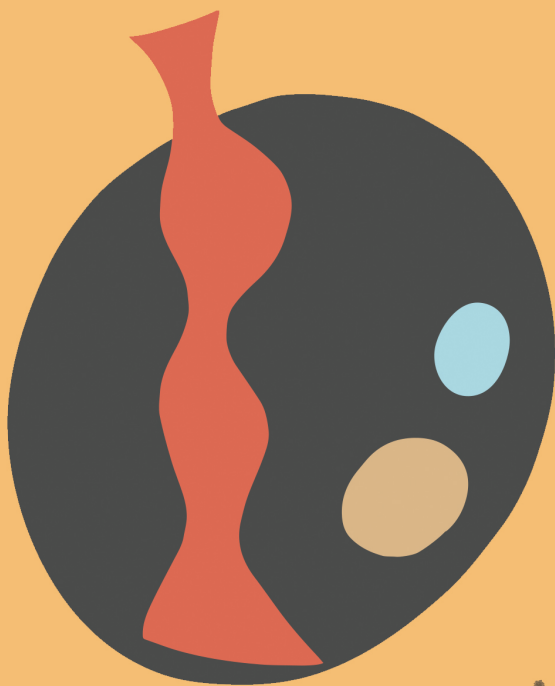

Βασίλης Αλεξάνης

Το Κληρινέτο
μυθιστόρημα

Άρχισα να γράφω το κείμενο αυτό στα ελληνικά. Το τελευταίο μου βιβλίο, όπως ξέρεις, το συνέταξα πρώτα γαλλικά. Το έγραψα με χαρά όπως ένιωθα περιφερόμενος στον ωραίο κήπο του Λουξεμβούργου, μου πέρασε ωστόσο από τον νου ότι ήταν ίσως το τελευταίο έργο που συνέθετα στη γλώσσα αυτή, ότι αποχαιρετούσα τη Γαλλία. Πάει καιρός, όπως ξέρεις επίσης, που το Παρίσι δεν μου εμπνέει πια κανέναν ενθουσιασμό. Φαίνεται ότι όλα τα μέρη καταντούν κάποτε βαρετά.

Παλιά έβλεπα παντού μυθιστορηματικούς ήρωες. Αφουγκραζόμουν τον παραμικρό ασυνήθιστο θόρυβο, αναρωτιόμουν, όπως ακριβώς στα μυθιστορήματα, από πού προερχόταν, τι σήμαινε. Με μάγευαν οι γάμπες των πωλητριών, ανασήκωνα όλες τις φούστες. Έπαιρνα μ' ευχαρίστηση το μετρό, περιεργαζόμουν τους επιβάτες, προσπαθούσα να μαντέψω τα μυστικά τους. Δυστυχώς δεν συμβαίνει το ίδιο και σήμερα: η παρουσία των άλλων μάλλον με ενοχλεί, βρίσκω ότι στενεύουν τον χώρο, εύχομαι να κατέβουν όλοι στην επόμενη στάση. Ακόμη και

οι μουσικοί που εισβάλλουν καμιά φορά στο βαγόνι μ' εκνευρίζουν. Διαπιστώνω άλλωστε ότι, με εξαίρεση τους τουρίστες, κανείς δεν τους υποδέχεται με προσήνεια. Οι θαμώνες του μετρό τους ατενίζουν με το ίδιο ξινό ύφος που κοιτάζονται αναμεταξύ τους. Οι περισσότεροι επιβάτες δεν είναι λιγότερο μουρτζούφληδες από μένα. Μπορεί απλώς να έγινα ένας βέρος Παριζιάνος.

Μόνο οι άνεργοι που ζητιανεύουν προκαλούν ακόμη τη συμπάθειά μου. Βγάζουν το λογύδριό τους με την πλάτη στηριγμένη στην πόρτα, με το βλέμμα στραμμένο προς την οροφή του βαγονιού, όπως περίπου προσεύχεται κανείς στην εκκλησία. Τα αθλητικά παπούτσια τους είναι σε ελεεινή κατάσταση, σίγουρα μπάζουν νερά όταν βρέχει. Τους δίνω με ιδιαίτερη προθυμία ένα κέρμα για τον πρόσθετο λόγο ότι αυτό μου επιτρέπει να ξεχωρίζω από τους γύρω μου. «Ωραία γαϊδούρια είσαστε» μουρμουρίζω ψάχνοντας μέσα στο πορτοφολάκι μου.

Πολλοί από αυτούς τους ταλαίπωρους, οι μισοί ίσως, είναι ξένοι. Αρθρώνουν τις λέξεις με μεγάλη προσοχή, λες και το παραμικρό λάθος θα μπορούσε να τους κοστίσει την απέλασή τους από τη χώρα. Πρόσφατα, στη γραμμή Βουλώνη-Αούστερλιτς, συνάντησα έναν νεαρό που δεν ήξερε γρυ γαλλικά. Απευθύνθηκε στους επιβάτες σε μια γλώσσα εντελώς ακατανόητη, με απόλυτη φυσικότητα, σαν να μην είχε επίγνωση ότι κανείς δεν τον

καταλάβαινε. «Ακόμη κι αν τους μιλούσε γαλλικά, πάλι δεν θα τον καταλάβαιναν» σκέφτηκα. Μου πέρασε από τον νου η ιδέα ότι η παρισινή εποποιία μου θα μπορούσε να τελειώσει με την εμφάνιση ενός νεαρού αμφίβολης καταγωγής που να χρησιμοποιεί άγνωστες λέξεις μπροστά σ' ένα αποσβολωμένο κοινό. Το επίθετο αποσβολωμένος αποδίδεται γαλλικά με τον ελληνοπρεπή όρο *médusé*, που σημαίνει μεδουσόπληκτος. Η λέξη εποποιία, *épopée*, είναι επίσης ελληνική. Δεν αποκλείεται να κάνω ευρύτερη χρήση των όρων που προέρχονται από τα ελληνικά απ' ό,τι οι παριζιάνοι συνάδελφοί μου. Οι ελληνικές λέξεις μου υπενθυμίζουν ότι τα γαλλικά δεν είναι η μητρική μου γλώσσα, με επαναφέρουν στην τάξη κατά κάποιο τρόπο.

Φαίνεται ότι η μοναξιά που βιώνουν οι άνθρωποι του δρόμου, γιατί δεν συναναστρέφονται ο ένας τον άλλο κι όλος ο κόσμος τούς αποφεύγει, τους στερεί γρήγορα την ικανότητα να μιλούν. Έκανα μια μικρή έρευνα πάνω σ' αυτό το θέμα, όταν έγραφα το τελευταίο μου βιβλίο.

– Τα γαλλικά τους δεν μοιάζουν με τη γλώσσα που μιλάμε, δεν μοιάζουν με τίποτε, μου δήλωσαν πολλοί κοινωνικοί λειτουργοί. Το ιδίωμά τους αποτελείται από γρυλισμούς και κάποιες βρισιές.

– Δεν τραγουδάνε ποτέ;

– Τυχαίνει πράγματι να τραγουδήσουν... Αλλά δυ-

σκολεύονται να θυμηθούν τα λόγια... Όπως και τη μουσική άλλωστε.

Αναρωτήθηκα αν οι άστεγοι στην Ελλάδα δυσκολεύονται εξίσου να εκφραστούν. Μήπως ξεχνιούνται πιο εύκολα οι γλώσσες που δύσκολα μαθαίνονται;

Ορισμένοι άστεγοι πουλάνε ένα ευτελές περιοδικό, τον *Οδοιπόρο*, που κάνει 2 ευρώ και τους αποφέρει το μισό της τιμής του. Αγόρασα το ειδικό τεύχος που αφιερώνει στην ιστορία του μετρό και των σταθμών του. Το τακτοποίησα στην πίσω τσέπη του γιλέκου μου. Δεν νομίζω ότι θα το διαβάσω ποτέ. Μου θύμισε ωστόσο ότι είχα κάποτε διεκδικήσει μια γκαρσονιέρα κοντά στο μετρό Σουλλύ Μορλάν, στο 4ο διαμέρισμα. Ο ιδιοκτήτης της είχε απορρίψει την υποψηφιότητά μου: όχι μόνο το εισόδημά μου του είχε φανεί ανεπαρκές αλλά είχε κρίνει και κάπως αλαζονικό εκ μέρους ενός ξένου που μόλις είχε ξεμπαρκάρει να θέλει να ζήσει πέντε λεπτά με τα πόδια από το δημαρχείο και δυο βήματα από τον Σηκουάνα. Η άρνησή του δεν με είχε θίξει. Είχα σκεφτεί ότι ακόμη και οι πιο στενοί μου φίλοι στο Παρίσι θα είχαν κρίνει παράτυπη την εγκατάστασή μου σ' αυτή τη γειτονιά.

– Πώς έτσι και βρέθηκαν εσύ στο Σουλλύ Μορλάν; θα με είχαν ρωτήσει έκπληκτοι.

Ο εν λόγω ιδιοκτήτης με είχε συμβουλέψει να αναζητήσω σπίτι αν όχι στα περίχωρα, τουλάχιστον στα περιφε-

ρειακά διαμερίσματα του Παρισιού. Δεν είχε άδικο: η πρώτη κατοικία που βρήκα ήταν στο 16ο, η δεύτερη στο 18ο, η τρίτη στο 19ο. Σήμερα μένω στο 15ο: θέλω να πω ότι δεν κατάφερα ποτέ να πλησιάσω πραγματικά το κέντρο, αν και μένω σαράντα χρόνια στο Παρίσι. Είναι αλήθεια ότι έμεινα κάποτε στα όρια του 6ου και του 14ου διαμερίσματος, στο βουλευβάρτο Ρασπάιγ, αλλά για τόσο σύντομο διάστημα, που δεν δικαιούμαι να το λάβω υπ' όψιν μου.

Πριν τρία χρόνια, μετά από μια εγχείρηση στη γάμπα που με είχε καταστήσει προσωρινά ανάπηρο, υπέβαλα αίτηση, όπως με ενθάρρυνες επίμονα να κάνω, για μια κοινωνική στέγη στον δήμο του Παρισιού. Με ρώτησαν σε ποια γειτονιά θα ήθελα να μείνω.

– Στο Σουλλύ Μορλάν, απάντησα χωρίς ιδιαίτερη πεποίθηση.

Ούτε οι μικροσκοπικές διαστάσεις της γκαρσονιέρας μου ούτε το γεγονός ότι βρίσκεται στον πέμπτο όροφο ενός κτιρίου χωρίς ασανσέρ δεν συγκίνησαν τον δήμο, από τον οποίο δεν έλαβα ποτέ καμία απάντηση. Δεν αμφιβάλλω βέβαια ότι ένα πλήθος κόσμου ζει σε χειρότερες συνθήκες από μένα. Έτσι κι αλλιώς, η πρόθεσή μου να περνάω στο εξής περισσότερο καιρό στην Αθήνα απ' ό,τι στο Παρίσι καθιστά την γκαρσονιέρα μου πιο υποφερτή: ελάχιστα ικανοποιητική σαν κύρια κατοικία, είναι σαφώς αξιοπρεπέστερη σαν δωμάτιο ξενοδοχείου.

Ποιος να ήταν άραγε ο Σουλλύ Μορλάν; Κάποιος στρατάρχης της Αυτοκρατορίας; Κάποιος βοτανολόγος; Ένας διάσημος ηθοποιός; Δεν έχω στην πραγματικότητα καμία περιέργεια να το μάθω.

Σου ομολόγησα μια μέρα στο νοσοκομείο Σεν Ζοζέφ ότι οι διαδρομές με το μετρό μου φαίνονταν πλέον ατελείωτες.

– Κι όμως κάνει μόλις ενάμισι λεπτό για να πάει από τη μια στάση στην άλλη, σε ενημέρωσα γιατί δεν χρησιμοποιούσες αυτό το μεταφορικό μέσο. Ε, λοιπόν αυτό το ενάμισι λεπτό δεν λέει να τελειώσει. Θυμώνω με τον οδηγό που δεν αναπτύσσει αρκετή ταχύτητα, σχεδιάζω να βάλω φωτιά στη μονοκατοικία του στα περίχωρα.

Καθόσουν σε μία ιδιότυπη πολυθρόνα που μπορούσε να μετατραπεί σε κρεβάτι, σε μια μεγάλη αίθουσα με κίτρινα ντουλάπια, μαζί με άλλους ασθενείς. Τα μάτια σου ήταν μισόκλειστα. Δεν τα άνοιγες παρά για να επιθεωρείς το σωληνάκι που τροφοδοτούσε τη φλέβα σου με ορό. Οι θεραπείες που είχες υποστεί επί ένα χρόνο είχαν φουσκώσει τα μάγουλά σου και εξαφανίσει τα μαλλιά σου. Σε είχαν μεταμορφώσει ταυτόχρονα σε παιδί και σε γέρο.

– Το πιθανότερο είναι ότι έχεις βαρεθεί στο Παρίσι, σχολίασες. Έτσι εκδικείσαι πάντα τους εχθρούς σου, καίγοντας τα σπίτια τους;

– Καμιά φορά τους χώνω ένα φυσίγγιο δυναμίτιδας

στον πισινό. Μάταια με εκλιπαρούν, μου εκθέτουν ότι έχουν παιδιά μικρής ηλικίας, εγώ το ανάβω το φιτίλι. «Τα ορφανά τα καταφέρνουν μια χαρά στη ζωή τους» τους αντιλέγω.

– Αλήθεια είναι, επιβεβαίωσες.

Κατόπιν μου είπες:

– Πρέπει τα παιδιά μου να μάθουν να μεγαλώνουν χωρίς πατέρα.

Πάνω στο κυλιόμενο τραπέζι υπήρχε μια στοίβα εφημερίδες, το τηλέφωνό σου, ένα μικρό μπουκάλι μεταλλικό νερό κι ένα γιαούρτι με φρούτα. Οι νοσοκόμες περιφέρονταν ανάλαφρες σαν άγγελοι. Τα βάσανά σου είχαν αρχίσει ένα χρόνο νωρίτερα, πιο πολύ από ένα χρόνο, το καλοκαίρι του 2011, όταν είχα πια συνέλθει εντελώς από την εγχείρησή μου.

– Αρκεί ο ένας από τους δυο μας να είναι καλά, έλεγες.

Το νοσοκομείο Σεν Ζοζέφ δεν μου ήταν άγνωστο, εφόσον το επισκεπτόμουν κάθε έξι μήνες για τον έλεγχο του μπαϊπάς που μου είχαν κάνει στο Αιξ σε μια αρτηρία του αριστερού ποδιού. Είχες ήδη χειρουργηθεί δύο φορές. Συνέκρινα τις ουλές μας: αυτή που έφερε στο πίσω μέρος του κρανίου ήταν απολύτως ίσια και πιο μικρή από τη δικιά μου που σχημάτιζε ένα τόξο δίπλα στο γόνατο. Μπορεί ο χειρουργός σου να ήταν καλύτερος μάστορας από αυτόν του Αιξ. Έβρισκα ότι η ουλή σου φαινόταν πολύ λιγότερο.

– Στο Παρίσι αποδίδεται μεγαλύτερη σημασία στην αισθητική πλευρά των επεμβάσεων απ’ ό,τι στην επαρχία, με διαβεβαιώσεις.

Η πρώτη εγχείρηση που είχες υποστεί στον πνεύμονα, στο παμπάλαιο νοσοκομείο του Παντοκράτορα, δεν σου είχε αφήσει σχεδόν κανένα σημάδι, μόνο τρία ή τέσσερα μαύρα στίγματα στην πλάτη. Δεν είμαι βέβαιος ωστόσο ότι ο γιατρός που την είχε εκτελέσει ήταν κανένας σπουδαίος καλλιτέχνης, γιατί είχε πειράξει από απροσεξία το νεύρο των φωνητικών σου χορδών: η επέμβαση είχε επιτύχει, είχες όμως χάσει τη φωνή σου για τρεις ή τέσσερις μήνες.

– Πιστεύεις ότι οι έλληνες χειρουργοί έχουν την αίσθηση του ωραίου;

– Ασφαλώς την έχουν, διαμαρτυρόμουν. Την αποκτούν μάλιστα σε πολύ νεαρή ηλικία επισκεπτόμενοι την Ακρόπολη, το Αρχαιολογικό Μουσείο, την Αγορά.

Μας έπιαναν τότε τότε τα γέλια. Οι γείτονές σου δεν μας έδιναν την παραμικρή σημασία: είχαν καταφύγει στο βάθος της ύπαρξής τους, εκεί που τίποτε δεν μπορούσε να τους αγγίξει. Ξαφνικά σ’ έπαιρνε ο ύπνος. Τότε έβγαινα έξω για να καπνίσω την πίπα μου. Περπατούσα μέσα στον κήπο του νοσοκομείου. Ήταν γεμάτος δεντράκια με τα κλαδιά τους δέσμια συρμάτινων πλεγμάτων, που τους έδιναν γεωμετρικά σχήματα. Έμοιαζαν με σοφά δέ-

ντρα που σίγουρα παρήγαγαν τετράγωνα φρούτα. Είχα ξαναδεί παρόμοια στο φυτώριο του κήπου του Λουξεμβούργου. Το βιβλίο μου είχε δημοσιευτεί τον Σεπτέμβρη, οι κριτικές ήταν καλές, ήλπιζες ότι θα παίρναμε κάποιο βραβείο.

– Έχουμε ήδη πάρει δύο, μου υπενθύμιζες, γιατί όχι κι ένα τρίτο;

Πόσα βραβεία είχες κερδίσει για λογαριασμό των συγγραφέων σου από το 1974, που είχες κάνει τα πρώτα σου βήματα στον εκδοτικό χώρο; Πάνω από δέκα, έτσι δεν είναι; Καμιά εικοσαριά ίσως; Δεν είχες τα ίδια μέσα πίεσης που διαθέτουν οι μεγάλοι οίκοι, πρέπει λοιπόν να παραδεχτούμε ότι τα κατάφερνες μια χαρά. Τι έλεγες στα μέλη των επιτροπών για να τα πείθεις; Έβρισκες πάντως τις κατάλληλες λέξεις. Είχες αυτό το πλεονέκτημα σε σχέση με τους άλλους εκδότες ότι εσύ μόνο ασκούσες παράλληλα το συγγραφικό επάγγελμα. Μιλούσες την ίδια γλώσσα με τα μέλη των επιτροπών. Τα άκουγες με απεριόριστη υπομονή ακόμη κι όταν είχαν την κακογουστιά να σου εκθέτουν λεπτομερώς τα προβλήματα υγείας τους. Εννοείται ότι ήταν όλοι ενήμεροι του κακού που σε είχε βρει. Ήλπιζες μέχρι την τελευταία στιγμή και καμιά φορά, προς γενική έκπληξη, έβγαινες νικητής. Στις δύο το πρωί, την παραμονή των ψηφοφοριών, ήσουν ακόμη στα τηλέφωνα.

Περνούσα κάποια ώρα και στην αίθουσα αναμονής, ένα μικρό δωμάτιο όπου δεν συναντούσα ψυχή. Κοίταξα από την τζαμαρία μια άλλη πτέρυγα του νοσοκομείου, παρακολουθούσα τα σούρτα φέρτα των νοσοκόμων και των γιατρών. Είχα ξεχωρίσει ένα πολύ κοντό ανθρωπάκι, του οποίου δεν έβλεπα παρά μόνο το κεφάλι. Να ήταν ασθενής σε αναπηρική πολυθρόνα; Ένας νάνος γιατρός; Δέχονται άραγε τους νάνους οι σχολές ιατρικής; Και πώς εξετάζουν τους αρρώστους; Σκαρφαλώνοντας σ' ένα σκαμνί; Ένα αντίγραφο του δωματίου του Βαν Γκογκ στην Αρλ, τυπωμένο σε σκληρό χαρτόνι, ήταν ακουμπισμένο στο πάτωμα, κόντρα στον τοίχο. Είχα σημειώσει ότι το σχετικό στενό κρεβάτι του ζωγράφου διέθετε δύο μαξιλάρια τοποθετημένα δίπλα δίπλα. Διάβαζα προσεκτικά τις αγγελίες που στόλιζαν τον αντικρινό τοίχο, που αφορούσαν για παράδειγμα μια ημερήσια διαδρομή στο Σαμπινύ, το χωριό των εμπρεσιονιστών, σαν να ανήκα κι εγώ στο προσωπικό του νοσοκομείου. Πήρα από αυτό τον χώρο, σαν ενθύμιο, δύο διαφημιστικά έντυπα που βρήκα ανάμεσα σε μερικά παλιά τεύχη του περιοδικού *Μαντάμ Φιγκαρό*: το ένα προερχόταν από μια εταιρεία με την επωνυμία Στην ευτυχία των κυριών, όπως τιτλοφορείται το μυθιστόρημα του Ζολά, που φιλοδοξούσε να παρηγορεί τις γυναίκες με καρκίνο προμηθεύοντάς τους φουλάρια, περούκες και πλαστικούς μαστούς. Το δεύτε-

ρο ήταν μια προσφορά ενός γραφείου κηδείων: χάριζε ένα ρολόι στα άτομα που θα προσέφευγαν στις υπηρεσίες του μέσα σ' ένα λογικό χρονικό διάστημα. Δεν ξέρω τι τα έκανα αυτά τα φυλλάδια, είμαι βέβαιος ότι κάποτε θα τα βρω. Θα ρρώ ότι υπήρχε μια φωτογραφία του ρολογιού στο δεύτερο. Τι ώρα να έδειχνε άραγε;

Ενώ ανακτούσες εσύ τις δυνάμεις σου, μ' εγκατέλειπαν οι δικές μου. Μετά από δυο ώρες νόμιζα ότι είχα φύγει προ πολλού από την πόλη, ότι βρισκόμουν απίστευτα μακριά. Μήπως ήταν η σιωπή που με βάραινε τόσο; Υπήρχε βέβαια μια καφετέρια, αλλά ήταν εξίσου πένθιμη με το υπόλοιπο νοσοκομείο. Οι πελάτες της μιλούσαν τόσο χαμηλόφωνα, που δεν ακούγονταν καν. Ήταν σαν συνωμότες που ανταλλάσσουν μυστικά. Αναρωτιόμουν αν το περίπτερο που ήταν εγκατεστημένο στο χολ πουλούσε τις ίδιες εφημερίδες που κυκλοφορούσαν στην πόλη. Προτιμούσα πάντως να σου αγοράζω τη Μοντ βγαίνοντας από το μετρό, πριν διαβώ το κατώφλι του νοσοκομείου. Είναι γεγονός επίσης ότι διέκρινα στον τρόπο που με ατένιζαν οι νοσοκόμες μια όλο και μεγαλύτερη καχυποψία, λες και τις προβλημάτιζε η κατάσταση της υγείας μου. Μήπως σχεδίαζαν να μου φορέσουν με το ζόρι μια πιτζάμα; Δεν έκανα παραπάνω από δέκα λεπτά για να γυρίσω σπίτι μου, όπου με έζωναν αμέσως οι τύψεις: «Γιατί έφυγες τόσο βιαστικά;» κατηγορούσα τον εαυτό μου. «Τι στο καλό ήρθες

να κάνεις εδώ;» Πράγματι δεν είχα τίποτε να κάνω. Οι χημειοθεραπείες διαρκούσαν μόνο μιάμιση ώρα: στο τέλος του απογεύματος επέστρεφες κι εσύ στο διαμέρισμά σου. Θαρρώ ότι έκανες μόνος τη διαδρομή μ' ένα ταξί. Η πλησιέστερη στάση του μετρό στο νοσοκομείο λεγόταν Εύχαρις: ξέρω ότι η ονομασία αυτή μνημονεύει το ωραίο πάρκο που βρισκόταν άλλοτε εκεί.

“ – Υπάρχει άραγε κάτι που δεν διαγράφεται ποτέ από τη μνήμη μας; σε ρώτησα.

Δεν χρειάστηκε να σκεφτείς πολύ.

– Η θάλασσα, είπες. Μπορεί κανείς να ξεχάσει τα βουνά, τις κοιλάδες, τα δάση, τα ποτάμια, ακόμη και τους καταρράκτες παρά τον θόρυβο που κάνουν, όχι όμως τη θάλασσα. Περικλείει όλα τα μυστήρια και ξέρει όλα τα παιχνίδια, είναι παμπάλαιη κι απίστευτα νέα. Κανένα άλλο τοπίο δεν μοιάζει τόσο με τη ζωή, να γιατί δεν μπορούμε να την ξεχάσουμε, επειδή θυμάται την παιδική ηλικία του κόσμου. Πρέπει να τη σεβόμαστε όσο και τη ζωή, και να την ατενίζουμε όρθιοι. Με κάνουν έξαλλο οι παραθεριστές που ξαπλώνουν στην άμμο, θέλω να τους πλακώσω στις κλοτσιές για να τους αναγκάσω να σπκωθούν, οφείλουμε όλοι να στεκόμαστε όρθιοι στις ακρογιαλιές. ”

Ο συγγραφέας ταξιδεύει από το Παρίσι –όπου αντιμετωπίζει τη μοιραία ασθένεια του φίλου και εκδότη του– στην Ελλάδα της κρίσης – όπου γνωρίζεται με ανθρώπους τσακισμένους από την οικονομική ανέχεια. Ανάμεσα στη ζεστασιά των ημερών και τη θλίψη της απουσίας· ανάμεσα στο Παρίσι και την Αθήνα· ανάμεσα στη μητρική γλώσσα και τη γραφή ξεφυτρώνει αναπάντεχα το ερώτημα: *Γιατί ξεχνάμε;*

ISBN: 978-618-03-0675-0

9 786180 306750
ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 80675